

فصلنامه تحقیقات جدید در علوم انسانی

Human Sciences Research Journal

دوره جدید، شماره بیست و دوم، زمستان ۱۳۹۸، صص ۳۷-۳۳، New Period, No 22, 2020, P 33-37

ISSN (2476-7018)

شماره شاپا (۲۴۷۶-۷۰۱۸)

جامعه‌شناسی آموزش و پرورش

دکتر شقایق نیک‌نشان^۱. سمیه چگنی نژاد^۲

۱. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه پیام نور مرکز اصفهان. ایران

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش. دانشگاه پیام نور تهران جنوب. ایران

بحث

اواخر قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰ جامعه‌شناسی آموزش و پرورش به عنوان شاخه‌ای از علم جامعه‌شناسی پدید آمد و به تعلیم و تربیت به عنوان یک پدیده یا نهاد اجتماعی که تاثیر عمده‌ای بر تغییر و تحول اجتماعی دارد، اهمیت زیادی دادند و مورد توجه خاص قرار گرفت.

آگوست کنت

واضح جامعه‌شناسی قبل از لستر وارد اعلام کرد که هدف آموزش و پرورش آدم‌سازی نیست بلکه تهذیب و اصلاح آن است. تعلیم و تربیت باید عام باشد. فقط عقل و اندیشه را پرورش ندهد بلکه تفاهم و همدلی با دیگران بنای نوع را توصیه و تقویت کند از آن جهت که نهاد اجتماعی و ابزار کار جامعه است.

اسپینسر

جامعه‌شناس انگلیسی غایت آموزش و پرورش را تدارک و تامین زندگی بهتر برای فرد در جامعه می‌داند و نظریه تربیتی فردگرایانه‌ای ساخته و پرداخته بود.

نظرش: کارکردهای نظام آموزشی باید بسیار اندک و محدود باشد. به طوری که نباید در پرورش فرد زیاد مداخله کند.

اعتقاد دارد: طبیعت حس خوب و بد را در ما انسانها به ودیعه گذاشته و کودک از راه طبیعی آموزش و یادگیری به تفاوت بین خوب و بد پی خواهد برد. تربیت مهیا کردن انسان برای زندگی کامل است.

لستروارد

جامعه شناس آمریکایی ۱۸۸۳ با انتشار کتاب جامعه شناسی پویا برداشت تازه ای از آموزش و پرورش و اثرات فردی و اجتماعی آن مطرح ساخت و آن را وسیله‌ی تغییر و تحول و پیشرفت جامعه و حاصل فرعی آن را رفاه و سعادت فردی می‌داند.

امیل دورکیم

بنیانگذار جامعه شناسی آموزش و پرورش پروفسور از دانشسرای عالی پاریس رساله دکترا تحت عنوان تقسیم کار اجتماعی اولین مدرس جامعه شناسی آموزش و پرورش اولین بار سالنامه جامعه شناسی را بنیاد نهاد و همین باعث شهرت جهانی او شد.

آثار دورکیم: جامعه شناسی، علوم تربیتی

۳ ویژگی پدیده های اجتماعی (دیدگاه دورکیم)

- برون ذاتی بودن

- اجباری بودن

- عمومیت داشتن

تشخیص دورکیم ۲ نوع همبستگی اجتماعی جامعه تنوع چندانی ندارد. تنها به لحاظ وظیفه عمل می‌کنند. کار آیی به حداقل می‌رسد. رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی کمتر صورت می‌گیرد. مانند اورگانیزم بدن از هماهنگی کاملی برخوردارند. هر فرد در جامعه کار خود را مکمل کار دیگران می‌داند.

نقد نظریه دورکیم:

- برخلاف نظریه روسو و طبیعت گرایی صحبت کرده است.

- به تعلیم و تربیت از نظر ایستایی نظر دارد نه پویایی.

- بعد از عضو جامعه شدن کار آموزش و پرورش را متوقف می‌داند.

- تعریف دورکیم در جامعه ایستا کاربرد دارد و با جامعه امروزی که با سرعت دگرگونی دارد مصداق ندارد.

- اعتقاد دورکیم که آموزش و پرورش باید به دنبال انسان ایده آل باشد معیار و ملاک جوامع متفاوت است.

ماکس وبر

از متفکران و پیشروان علوم اجتماعی در قرن حاضر است. این جامعه شناس که در دوره کلاسیک صحبت می‌کنیم مطالب ارزشمندی در مورد اقتصاد و سیاست نوشته اما در نوشته‌هایش غیرمستقیم به آموزش و

پرورش نسبت به تعلیم و تربیت نگرش عمیق و همه‌جانبه داشته است. او جامعه‌شناس ذهنی گراست. اعتقاد دارد برای توصیف و تبیین رویدادها و حوادث اجتماعی باید از مفاهیم کلی و انتزاعی یا تیپ ایده آل سود جست.

فایده تیپ ایده آل: وسیله تحلیل و مقایسه در مطالعات و تحقیقات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و آموزش و پرورش.

فایده‌ی این ابزار تحلیلی:

- به ماهیت و طبیعت رویدادهای اجتماعی پی ببرد.
- آنها را با هم مقایسه می‌کند.
- آنها را مورد تبیین علمی می‌شود قرار داد.

انواع نظام اجتماعی

جمع بندی ۳ نظام اجتماعی

نظریه جامعه‌شناسان کلاسیک

هر یک از نظام‌های سیاسی گفته شده تلاش می‌کنند برنامه‌های درسی و مواد آموزشی نظام آموزش و پرورش خود را در جهت مورد نظر، هدایت کنند و به پرورش افراد نخبه و برگزیده همت کنند.

فصل ۹

نظریه‌های جامعه‌شناسی قرن ۲۰

گابریل تارد

تاکید بر اهمیت عوامل محیطی در شکل دادن به رفتار انسان، قائل بود.

تارد در توسعه و تکوین تئوری‌های جامعه‌شناسی آموزش و پرورش سهم به‌سزایی داشت.

قرن ۲۰ بعد از گابریل تارد...

جیمز مارک بالدوین

ویلیام گراهام سامنر

فرانکلین هنری گیدینگز

ادوارد راس

چارلز آبراهام ال وود

واینزمن

هریس

جان دیویی

چارلز هورتون کولی

سامنر

در کتاب آداب و رسوم اجتماعی معتقد است. به وسیله آموزش است که کودک می آموزد چه رفتاری مطلوب است و چگونه رفتار نکند. تنها اصول تربیتی که مبتنی بر نیروی اعتقادی باشد می تواند افرادی شایسته و مدبر برای اجتماع بار بیاورد.

چارلز ال وود

آموزش و پرورش را بهترین وسیله پیشرفت اجتماعی و مسئولیت پذیری افراد و از مبانی دموکراسی دانست.

مکتب داروینسیم اجتماعی

۱. رقابت بهترین انگیزه برای پیشرفت محسوب می شد. ۲. همکاری تعاون، دگردوستی، تجمع منابع، تبدیل رقابت فردی به اهداف اجتماعی بود. یک جزء مهم این تفکر رایج مفهوم تکامل خلاقه است که بلیغ ترین مبلغ آن هانری برگسون فرانسوی بود. و پرنفوذترین کتابش تکامل خلاقه ۱۹۰۷ منتشر شد.
- ۳ درس آموزشگران از نظرات برگسون

  - تفکر علمی و منطقی مهم است اما کافی نیست. فاشیست ها و مارکسیست ها به این اندیشه گراییدند.
  - انسان پویاست و به خلاقیت گرایش دارد.
  - انسان می تواند به جهان خود نظم دیگری بدهد.

کلاپارد

از آموزش کارکردی دفاع کرد. کلاپارد گفت: نخستین مشخصه برخورد با آموزش و پرورش این است که اطاعت منفعلانه جای خود را به فعالیت و ابتکار کودک بدهد. در نظر داشت یکایک افراد را در حل مسائل و تجربه عملی درگیر کند و از لحاظ سازماندهی در پی ترویج خودگردانی و زندگی جمعی بود.

نتیجه گیری

- اهداف آموزش و پرورش روسیه بعد از انقلاب
- دانش آموز نفع عمومی را به شخصی مرجع بشمارد و باید یادبگیرد.
- میهن پرستی
- معمول ساختن رفتار جمعی
- رسیدن آموزش پرورش به سطح بالای بازدهی کار
- بالا بردن سطح عمومی فرهنگ

– آموزش و پرورش ژاپن و آلمان نازی
– کوشش در جهت پایبندی سخت به روح ژاپنی از یک سو و کسب پیگیرانه دانش غربی از سوی دیگر بود.
– در آلمان نازی به استناد قانون سال ۱۹۳۶ کلیه ی جوانان آلمان در خارج از خانه و مدرسه مطابق روح ناسیونال سوسیال و برای ملت و جامعه در سازمان جوانان هیتلری، آموزش جسمی، فکری و اخلاقی می‌دیدند و بر آنان فرض بود که خاک میهن را گرامی بدارند.
– جنگ از مضامین اصلی ادبیات و سینمای نازی بود. همه چیز در خدمت حزب نازی و ناسیونال سوسیالیست بود.

جان دیویی

با انتشار کتب فراوانی مقدمه ای بر فلسفه آموزش و پرورش – مدرسه و شاگرد- مدرسه و اجتماع- اخلاق و شخصیت و... باعث انقلاب عظیمی در قرن بیستم شد. موجب شد آموزش و پرورش در متن زندگی قرار بگیرد. و بعنوان فلسفه زندگی مورد قبول واقع بشود. پس وظیفه مدرسه آماده کردن کودک برای زندگی است. مهمترین نقص نظریه روسو رادراین می داند: می خواهد طبیعت را از جامعه تفکیک کند و وظیفه آموزش و پرورش را به طبیعت واگذارد. جدا از جامعه امری پوچ است. مهمترین رساله اودر مورد دموکراسی و آ. پ منتشر شد. و برای جهان قابل استفاده شد.

پتریم سوروکین و ذهنیت فرهنگی

معتقد است: نظام فرهنگی یا ذهنیت فکری از چنان اهمیت و اعتباری برخوردار است که همه ی اعمال و رفتار، طرز تفکر و اندیشه، بینش و گرایش و... افراد جامعه از آن نشات گرفته و بر آن استوار است. هر نظام فرهنگی نوعی خاص از تعلیم و تربیت را در پیش می گیرد و بر یک اصل اساسی مبتنی است و آن حقیقت و کنه و ماهیت ارزشها است. عصر حاضر راعصر رواج فلسفه های مادی و حسی می داند.

ارزش های فرهنگی

نظام فرهنگی مفهوم بسیار وسیعی است که تمام جنبه ها و پدیده های اجتماعی اعم از: اقتصادی، جمعیتی، سیاسی، راه و روش زندگی و... را دربر می گیرد. به همین جهت کشورهای توسعه یافته بعد از رنسانس و انقلاب صنعتی و کشورهای نظیر ژاپن و برخی کشورهای آسیای جنوب شرقی از اوایل قرن ۲۰ به خصوص بعد از جنگ جهانی دوم در برنامه های آموزش و پرورش خود تجدیدنظر کردند و به تغییر ارزش های فرهنگی مبادرت ورزیدند.

